

DIN ARDEAL

— IN AJUNUL UNEI REFORME —

(Sufragiul universal in Ungaria.—Situatia Romnilor)

Dacă e să se țină de angajamentul luat, actualul guvern din Ungaria va trebui încurind să întocmească un proiect de lege care să revizuiască legea electorală dela 1874, cea mai reacționară din Europa. Iar revizuirea aceasta trebuie să ducă negreșit la —*sufragiul universal*. Țara întreagă îl vrea, pentru-că nicăiri nu sunt scoși din viața parlamentară atîția cetățeni ca la noi. Partidul Kossuthist, are majoritate în Dietă, a și făcut, prin cei mai valoroși membri ai săi, declarațiuni în acest sens. Dacă nu vrea să fie dovedit că a escamotat încrederea alegătorilor, Kossuth trebuie să realizeze această reformă democratică.

După semnele d'acum însă, nu prea îndrăznim a crede că noua reformă să ne dea un sufragiul universal în înțelesul europeanesc al cuvîntului. Nu, ci conduși de vederi strîmte de rasă, de interese de clasă și mai ales de antipatia ce o au față de naționalități (nu mai trebuie, socot, dovedit acest lucru), Kossuthiștii și aliații lor din guvern vor face o lege pe care vor numi-o numai sufragiul universal, să se poată astfel mîndri în fața popoarelor din Europa și să se achite și față de Coroană. În realitate însă vor cinsti din drepturile noastre d'acum.

E destul, de pildă, să pună o singură condiție: *scrisul și cetitul*, pentruca să ne dea o mare lovitură.

Ce să tăgăduim adică: e fapt, că Romîni au cei mai mulți analfabeți.

Iată un raport comparativ :

Dintr'o mie de Romîni știu carte	144
« « « Unguri « «	537 ¹⁾
« « « Germani « «	629
« « « Slovaci « «	527
« « « Sirbi « «	319

1) Procentul acesta este așa de ridicat mai ales în urma contingentului dat de Ovrei, socotiți la un loc cu Ungurii și care știu carte a aproape toți.

Iși poate deci inchipui ori și cine cât de tare am fi loviți, dacă drept de vot s'ar acorda numai celor ce știu și scrie și citi.

Mai ales că nu merităm această pedeapsă. Nu din vina noastră suntem adică în cei din urmă în ce privește știința de carte, ci din cauza sărăciei și multelor vicisitudini din trecut.

De pildă: pînă la 1848 n'am fost recunoscuți ca națiune, stăpînă pe soarta sa, ci am fost o turmă de iobagi, puși la absoluta discreție a boerilor (nemeși) privilegiați. Pînă la 1864, chiar bisericește eram sub ierarhie sirbească (și e greu de inchipuit că patriarhul de la Carloviț și-a dat silința să ne cultive), iar Statutul Organic, care ne garantează biserica și școala, s'a făcut abea la 1868... D'atunci incoace școala romînă și-a cheluit însă și vlagă și bani în lupta de apărare, căci—dela 1879 incoace mai ales—n'a trecut an fără a se aduce legi care rînd pe rînd au făcut spărtura în Statutul Organic, această operă a marelui mitropolit Șaguna. Intăi s'a introdus obligativitatea limbii maghiare în școlile secundare, apoi în cele primare, iar anul trecut, prin simplă ordonanță, ministrul Lukács, așa zicînd a desființat Statutul Organic, măcar că poartă sancțiunea M. Sale și iscălitura celui mai celebru hărbat de stat ungar, baronul Eöt-vös: în urma acestei ordonanțe, contra căreia autoritățile noastre bisericești, precum și Sașii, au protestat, confesiunilor li-au mai rămas doar abea dreptul—să plătească pe învățători!

Chiar dacă n'ar fi trebuit să purtăm lupte de apărare, ci să fi avut dreptul cel mai larg de a ne instrui în limba noastră, și dacă statul ni-ar fi ajutat iar să nu plătim încă osebit (darea benevolă așa zisă de cult, care în unele părți e mai mare de cit darea către stat) pentru susținerea școlilor, peste trei milioane coroane pe an,—ș'atunci e greutatea geografică la mijloc.

Să ne explicăm.

Cele 2.799.479 suflete Romîni (statistica dela 1900) locuiesc în:

Ardeal (12 comitate)	706	cu populație pînă la	500	suflete
	638	"	"	"
	"	"	"	1000
Ungaria (8 ")	534	"	"	500
	551	"	"	1000

Vorbim aci de așa zisele comune romînești, unde avem adică majoritate. Cîți Romîni sunt apoi împrăștiati prin Nordul Ungariei, colț cu Ardealul, pe șesurile Ungariei propriu zise și alte comitate ungurești¹⁾. Orașe cu majoritate rominească avem 6, iar unde suntem minorități ceva mai însemnate 27.

Și să se noteze, că cele mai multe sate romînești sunt la munte, resfirate, în cit toamna tirziu și iarna nu e de umblat p'acolo. Apoi sunt colosal de sărace.

Cum pot astfel de comune să întrețină școli? Mai ales că statul nu le ajută!

Iată dar că nu din vina noastră numai, am rămas atîția analfabeți.

1) Vezi mai pe larg: *Romînii din statul ungar*, pag. 251.

Și mai rău, ni-ar lovi cînd s'ar pune condiția să știm citi și scrie *ungurește*. Se vorbește adică și de aceasta.

Carte tot știm 144 dintr'o mie.

Ungurește nu știm de cit 69.47 dintr'o mie.

Citi ar rămîne însă la alcătuirea listelor electorale?

Desigur nici 2°%, căci administrația ar avea latitudinea să înscrie numai pe cine îi place.

Ceea-ce ar fi cu atit mai mare nedreptate, cu cit în ce privește averea și contingentul militar, nu suntem cei din urmă, ci avem zeci de mii de alegători care azi se bucură de dreptul electoral în virtutea dării ce plătesc (după avere imobilă) pe cînd, dacă s'ar pune una dintre cele două condițiuni sus arătate, ei toți și-ar perde dreptul.

În proiectul nostru de răspuns la mesagiul regal, noi deputații naționaliști tocmai de aceea am cerut, anul trecut (luna Mai) *sufragiul universal fără nici o restricțiune*.

Dar să zicem că s'ar face această ideală lege: sufragiu universal, vot secret, votare în comună. Și atunci guvernamentali de azi au rețeta gata pentru a ne da gata: *arondarea cercurilor electorale*. „Budapesti Hirlap“ dela Rusalii, o și spune că «nu-i alt chip de a pune capăt expansiunii și hidrei naționale» de cît arondînd cercurile așa fel, în cit heghemonia absolută un-gurească să fie asigurată pe veci. Se va reduce adică numărul actual al cercurilor cu populație romînească (slovacă și sîrbă: celor germane poate li se va face grație, de oare-ce și așa tot deputați guvernamentali furnisează), iar unde locuim amestecați cu Ungurii¹⁾, le vor întocmi artificial, să asigure ast-fel majoritățile acestora.

Natural, în același timp se vor spori mandatele orașelor ori ale comitatelor maghiare, mai ales că aici, într'adevăr, sunt mai mulți știutori de carte. Vom avea atunci nenumărate cazuri ca cel dela Baia de Criș ori Caransebeș, unde 5—7 mii alegători romini aleg un deputat, pe cînd 139 Unguri la Bereczk și 168 la Szék și așa mai departe, aleg și ei cite un deputat.

Și cu toate acestea, presa maghiară obiectionează că pînă ce media alegătorilor în cercurile un-gurești este de 3380, în părțile locuite de Romini tot cite 1143 alegători aleg un deputat. Ceea-ce, se înțelege, se poate dovedi și în străinătate face efect, scoțînd oare-cum în evidență liberalitatea și inima largă un-gurească.

Numai cît raționamentul acesta este cit se poate de pervers. Căci în realitate cum stăm azi cu alegătorii din Ardeal

1) În cele 2981 comune locuite de Romini sunt 167.330 Unguri, 119.832 Germani, 17.149 Sîrbi, 8.632 Slovaci, 42.000 alte neamuri, iar în satele străine sunt 50.849 Romini (Statistica dela 1900).

(unde marea majoritate o formăm noi), cum sunt făcute aici arondările?

Iată cum :

Comitatele (cercurile rurale) locuite de 1,351.000 Romîni și cari plătesc 5.229.184 coroane dare, aleg 20 deputați, din 70. Restul îl aleg orașele și comunele rurale locuite de Unguri și Sași.

Cît de mult sunt favorizați Sașii de pildă, rezultă din următoarele :

Orașele sășești cu populație abia de 107.926 locuitori și cari plătesc dare 594.078 coroane, aleg 23 deputați. Va să zică 226.899 suflete Sași, cîți sunt în orașe și sate, au mai multe cercuri de cît un milion 351.000 Romîni, după cum și cei 682.762 Unguri au 27 cercuri.

De altminteri vorba vine că Romîni aleg 20 deputați. Ar fi bine așa. Legea excepțională, cu cens mare pentru Romîni săraci, dar cu *drepturi istorice* pentru Ungurii săraci și pentru Sașii pururea cu privilegiu, și mai ales *sistemul de alegere practicat în cercurile romînești* ni-a silit să stăm în Ardeal în pasivitate, dela 1869 și pînă la 1905. Iar acum, după ce s'a decretat activitatea, frații Ardeleni abia au reușit să aleagă 6 deputați în Dietă, pe cînd Sașii au 12, restul—Unguri.

Că să se învedereze dreptatea cu care s'a măsurat la împărțirea mandatelor, e destul să dăm următoarele :

Comitate romînești :

Hunedoara, cu 303.823 locuitori ¹⁾ alege 6 deputați
Făgăraș, » 92.801 » ²⁾ » 2 »

Comitate ungurești :

Ciuc, cu 128.382 locuitori alege 4 deputați
Treiscaune » 137.261 » » 7 »

Va să zică două comitate romînești cu populație de 406.624 suflete aleg 8 deputați, iar două comitate ungurești cu 265.643 locuitori aleg 11 deputați. Adică 50.828 Romîni aleg 1 deputat, pe cînd același drept îl au și 24.149 Unguri.

Și chiar cu astfel de arondări, în statul ungar sunt 180 cercuri cu majoritate nemaghiară, cercuri naționaliste, cum se zice. Nu jumătate, dar a patra parte dacă ar putea alege deputați naționaliști, și am fi mulțumiți, pentrucă în cele din urmă în Dietă nu țintim să învingem cu numărul, ci să convingem cu argumente.

E vorba însă că așa cum sunt legile și mai ales obiceiul, pentru noi campania electorală e curată loterie și are aspectul și aproape toate elementele unui războiu civil. S'acum, la alegerile din urmă, au fost omoriți 7 Romîni, iar răniți o mulțime. Anul trecut i se sparse capul septegenarului George Pop de

1) 84% Romîni
2) 90.20% Romîni

Basești, presidentul partidului național român. Iar alegerea dela Dobra a întrecut pe toate. Întia oară cînd candidatul român a ajuns la majoritate, președintele pur și simplu a suspendat alegerea, pretextînd că poporul s'ar fi încăierat cu jandarmii. A doua oară s'au trimis în cerc 620 jandarmi și 200 husari, alegătorii au fost opriți cu puterea să iasă din sat ori să între în Dobra, așa că e un semn de nespus curagiu și hotărîre, că tot s'au găsit 220 alegători romîni cari să ajungă la Dobra și să voteze pentru candidatul naționalist dr. Răsvan, rămas în minoritate cu diferență de 30 voturi, după-ce de alt-fel, oamenii săi de încredere au fost arestați, escortați și președintele n'a primit votul a peste 20 Romîni.

La Boroș-Ineu dr. I. Suciuc a avut să lupte împotriva a 160.000 coroane, căci atîta a cheltuit archimilionarul baron Solymosi.

Fără vot secret, votare în comună și fără o arondare dreaptă, nu se poate susține serios că în Ungaria cetățenii își manifestă voința cu prilejul alegerilor.

Dar chiar dîndu-se toate acestea, dacă se votează (ceea-ce în proiectul de lege a lui Kristóffy era cuprins) paragraful, că *cine a fost osîndit pentru agitație națională nu poate fi ales*, pentru naționaliști s'au închis ușile Dietei. Căci ce e mai ușor de cit să ne facă proces de agitație? Cînd ne vom duce să ținem vorbire-program, ori cit de domol am vorbi, fibizăul iute o să ne retragă cuvîntul, sub pretext că am agitat, se pornește procesul, ajungem la curțile cu jurați și d'acolo la Vaț ori Seghedin.

Iar pentru introducerea acestei clausule în viitoarea lege electorală, așa vedem: e mare dispoziție în sînul partidelor maghiare.

Primul-ministru Wekerle în discursul-program rostit în Dietă, nu s'a pronunțat lămurit că vrea sufragiu universal în toată concepția europeană a cuvîntului. Ba a zis destul de clar că se va da drept de vot celor cari merită... Polónyi, ministru de justiție a spus-o încaltea verde: se va da drept de vot numai Ungurilor, ori celor ce vor să fie Unguri!... Iar despre contele Andrassy se știe că e un mare reacționar, înainte de a intra în guvern s'a pronunțat hotărît în contra sufragiului universal. A trăit și crescut în tradiția asta... Cel care a combătut chiar la 1848 (ședința dela 30 și 31 Martie) sufragiul universal, a fost contele Andrassy Gigula, tatăl actualului ministru de interne. Pe atunci deputații Madarász László și Kubinyi Ferencz, față de restricțiunile ce s'au pus (ca nenobili numai sub anume condiții să aibă drept de vot) au susținut sufragiul universal, zicînd că «libertățile sunt bunuri cari nu li se pot retrage nimănui; ele nu pot fi condiționate de posesiunea unei porțiuni de pămînt, ci se cere numai cap treaz»... Cel care s'a împotrivit mai cu vehemență realizării acestui principiu și a determinat votarea proiectului de lege reacționar, a fost Andrassy.

Madarász spusese atunci un adevăr, pe care legiuitorii maghiari nici pînă azi nu l'au înțales. „Acolo—zisese el—unde libertatea e garantată, nu trebuie să fim îngrijorați de soarta neamului. Nu ne-am temut pînă acum de robi. Cîm să ne fie d'aci încolo teamă de oameni liberi?... Eu presupun despre cetățeanul liber că va iubi mai ales patria care i-a dat libertăți“...

Din parte rominească și-a ridicat vocea pentru a se a-torda poporului drept de vot Petru Mocsonyi, deputat al Torontalului.

*

Fără a se introduce cel puțin acum sufragiul universal, Ungaria rămîne cea din urmă dintre statele culte în ce privește dreptul electoral.

Pe cînd dintr'o sută de locuitori sunt alegători în:

Englittera . . .	16.28
Franța . . .	28.18
Germania . . .	22 23
Belgia . . .	33.90

p'atunci în Ungaria dintr'o sută cetățeni, au drept de vot abea 6.32.

Dr. Harrer Ferencz (în opera sa „A parlamenti valasi-tőjog“) și scrie: «Între statele culturale din Europa, azi Ungaria are cei mai puțini alegători, ba chiar în unele state balcanice dreptul electoral este mai larg»... Ceeace nu împedică pe bărbații de stat maghiari ca în tot ce privește viața de stat, întotdeauna să compare statul ungar cu cel—englez!

Nici nu este de altfel parlament în Europa, în care elementul aristocrat-reacționar să domine ca în cel ungar. Toate partidele maghiare sunt pline de conți și baroni. Suflitul kossuthiștilor este contele Apponyi; capul partidului constituțional e contele Andrassy, al celui poporal (clerical) e contele Zichi. Cei fără titluri prin naștere și fără latifundii (majorate, averi mari) sunt numai umpluturi în toate partidele. N'au cuvînt decisiv.

Cît privește Camera Magnaților, ea e compusă numai din conți și baroni și un foarte restrîns număr de membri, numiți de guvern. Va trebui o puternică zguduire socială pînă să răsbească prin astfel de corpuri legiuitoare, cite o idee mai democratică.

Numai așa se explică faptul că nici cu prilejul reformei dela 1874 corpurile legiuitoare ungare n'au făcut nici un pas înainte, ci s'a menținut o lege care face deosebire între cetățeni după teritoriu. Alte dispozițiuni în Ardeal, decît în Ungaria propriu zisă. Acolo e o lege conform căreia o parte înșămnată a Romînilor votează indirect, prin delegați aleși „după fumuri“, iar censul și comparativ și relativ, mai urcat ca în Ungaria mult mai bogată. Acolo secuicul slugă la Romîn, are drept de

vot, fiindcă e din „neam nobil“, pe cind de pildă în cele 84 sate românești din cercul Dobrei abea sunt 400 voturi românești... Cine-i de vină că nu s'au născut „nobili“ și Romîni, ori că n'au avere cit să scrie în lege? !..

În fericita noastră patrie, n'au ajuns încă nici până acum ideile convențiunii franceze, care în constituția dela 24 Iunie 1793, asigură atitea și așa de largi drepturi cetățenilor, și pariez că legiuitorii noștri nici acum nu vor înțelege ceea ce Eötvös le spusese încă la 1851: „interesul patriei este să fie egalitate desăvîrșită,—ori ceea ce spune chiar acum Herczeg Mihály, fostul rector al universității din Budapesta: „cu cît mai multe libertăți acordăm naționalităților și confesiunilor, cu atît mai tare, mai stabil și mai credincios le alipim de noi“. ¹⁾

Iată de ce a fost timpul suprem ca să intrăm în activitate. Pasivitatea naționalităților a fost adică proprie, ca în Dietă să fie uitate și nesocotite marile tradiții. Epigonii crescuți în școala șovinistă a unui Tisza Kálmán, care amenința în plin parlament că «trebuie zdrobite naționalitățile», cei ce mai zilele trecute (5 Iunie) aplaudară pe Bánffy, pentru-că răspunzînd deputatului român dr. Al. Vaida zicea: «Țara Ungurească numai așa are înțeles să fie, dacă într'însa toată suflarea va deveni maghiară»,—bine înțeles că au deraliat de mult de pe calea trasă de Eötvös și Deák.

E rolul nostru să le amintim nu numai de marii lor bărbați, dar peste tot: să punem în discuție idei mari, căci până acum toată lupta din parlament era dată pe chestii de drept public. Sentimente mai generoase, principii a căror aplicare să ridice la bună stare masele poporului, au lipsit din camera unde ajunsese virtute civică a înjura ca la ușa cortului, a rupe pupitre și a bate pe soldații puși să apere siguranța personală a miniștrilor (ședința dela 23 Dec. 1904)... Toate acestea pentru comanda maghiară în armată, pretențiune de care onorabili kossuthiști nu mai vorbesc acum, cind au ajuns la putere și pot să ne *îmblătescă* pe noi.

De fapt, intrarea naționalităților în Dietă a și schimbat fața lucrurilor. Anul trecut, deși certatu-s'au între dinșii pe chestii de drept public, totuși vrînd-nevrînd, la discuția adresei, zile de-arîndul maghiarii au fost opriți pe loc și s'a încins o discuție pe *chestia națională*. *Întăia oară* apoi, un partid politic—*cel național* român—afișează principii moderne: sufragiu universal, darea progresivă, parcelarea moșiilor statului, justiție gratuită etc. Măcar că partidul național nu era atunci reprezentat în Dietă de cit prin zece deputați. Acum, că sunt 24, și s'a deschis teren larg de muncă și discuții, partidul naționalităților (ori cit în prima ședință s'a strigat că nu există, nu vor să-l recunoască), s'a impus nu numai prin curagiul, dar și prin vederile largi desfășurate de membrii săi.

Și dacă înțelegem îngrijirea partidelor maghiare, obicinuie până acum să fie singure stăpîne pe situație și s'ajungă mai

1) „A magyar államnyelv jogai,“ p. 29.

lesne la mandate, nu admitem ca bărbați de stat ca Wekerle, să se preteze jocului kossuthist până la așa grad, în cit să permită sălbătăcia petrecută în primele ședințe ale Dietei.

Întâi de toate e cert, că deputații români (precum și sîrbi și slovaci) reprezintă poporul român. Asta s'a dovedit atit prin alegerile din 1905, cit și prin alegerile din anul 1906. Tot așa e fapt, că poporul român aprobă atitudinea deputaților săi. De anul trecut adică și până acum, adesiunea crescîndă se poate arăta cu cifre.

În anul 1905 cei 8 deputații¹⁾ români întruniseră 8978 voturi

« « « « 17 candidați căzuți « 5959 «

În anul 1906 trei deputați români²⁾ s'au ales cu unanimitate, iar ceilalți 12 au întrunit 14076 voturi;

cei 29 căzuți « « 19000 «

Cei 8 deputați români au ținut anul trecut aproape 100 adunări populare, la cari au participat cam 400.000 cetățeni. Pretutindeni s'a cerut sufragiul universal.

E părerea noastră a tuturor, că statul ungar numai așăzată pe baze largi democratice poate progresa. Și dacă stăpînii zilei esită a da sufragiul universal, de teama că *sub un regim nou democrat*, mai drept de cit sistemul de clasă actual, *naționalitățile* or să prospere și ele, comit o nedreptate împotriva naționalităților și mai presus de toate *combat însuși rostul existenței statului ungar*.

Într'un studiu al său³⁾ contele Andrassy, actualul ministru de interne, arată că «misiunea Ungariei era să ajute dezvoltarea Orientului conform cerințelor culturii apusene. *Îndată ce a devenit improprie pentru acest rol, existența sa a încetat de a fi interes european*».

Au venit deci Habsburgii, să îndrepteze nația care singură—se dovedise—nu putuse a-și îndeplini misiunea ce i se destinase în centrul Europei.

Adaugă apoi Andrassy:

„S'a fost lucru înțelept că am primit pe Habsburgi.....
 „....Și în viitor numai așa ne vom putea susține, dacă ne vom
 „păstra sentimentul puternic de rasă, dacă fără a scădea acesta
 „în adîncimea și sinceritatea sa, îl vom pune însă în armonie
 „cu principiile mai largi și mai umane ale lumii moderne,
 „cu spiritul europeanesc și dacă pe lingă dragostea noastră fer-
 „binte și neînfrîntă de rasă, vom putea să rămînem fără ură
 „față de alle neamuri. Conștiința situației noastre primejduite
 „a deșteptat în noi sentimentul de solidaritate și conștiința asta
 „a fost norocul nostru în trecut. Asta să ne păzească și în vii-
 „tor de șovinismul prost, care nu e conștiința li-

1) În comitatul Aradului: Dr. I. Suciu (Boroș-Ineu), Ioan Russu Șt-rianu (Chișineu), dr. St. Pop (Siccia). În Banat: dr. A. Novac (Sasca). În Ardeal: dr. T. Mihali (Ileanda-Mare), dr. N. Comșa (Seliște), Vasile Damian (Baia de Criș) și dr. A. Vlad (Orăștie).

2) La Orăștie dr. A. Vlad, la Baia de Criș V. Damian și la Arpaș dr. N. Șerban.

3) „A magyar állam“. vol. I, pag. 52.

„niștită, singura ce-i este omului și nației spre podoabă și folos, „ci *fudulie goală*, care orbește și face pe om și nație de-opotrivă „de ris și slabă 1)“.

Adevărat că lucrurile acestea li-a scris nobilul conte la 1901, cînd nu era întovărășit cu partidul kossuthist. Credem însă că ocupînd fotoliul ministerial, Andrassy n'ar trebui să abandoneze principiile din trecut, ci tocmai dimpotrivă: să stărue pentru realizarea lor, introducînd astfel pe Unguri între popoarele culte europene.

Sufragiul universal, fără îndoială, este ceva modern și tînde la crearea unei situațiuni politice și economice mai drepte și mai umane. Introducerea lui în patria noastră ar însemna că se încetățenește și în Ungaria spiritul europeanesc, fără de care — așa zice Andrassy — statul ungar nu are rost, nu-și îndeplinește misiunea, n'are îndreptățire de existență, nu-i interes europeanesc să dăinuiască!

Iar cel care a oferit și Ungurilor și celorlalte popoare sufragiul universal, a fost M. Sa împăratul și Regele Francisc Iosif I, *capul Habsburgilor*, șeful dinastiei care în veacul XVI își luase greaua sarcină de a-i familiariza pe Unguri cu „spiritul europeanesc“ atît de frumos formulat mai sus de contele Andrassy. Se știe anume că atît Gautsch în Austria cit și Kristoffy în Ungaria, din ordin preainalt au anunțat că M. Sa bătrînul nostru monarh dorește introducerea sufragiului universal.

Dacă acum Andrassy și ceilalți magnați din jurul seu tot amină realizarea, ori vor reforma actuala lege electorală în sens reacționar, cel mult se va mai da o dovadă, cea mai tristă, că Ungaria și azi e condusă de elemente cari nu vor să admită că „șovinismul e lucru prost ce nu-i este omului și nației spre podoabă“, ci stărue cu „fudulia goală“ care orbește și face pe om și nație de-opotrivă de ris și slabă“.

Zadarnic guvernauții se mîndresc cu constituție liberală, cu parlamentarism modern: totul este numai de ochii lumii, azi mîne ajungem ca în Rusia.

Ce ne spune însă istoria? Iată ce: De nenumărate ori feudali s'au împotrivit dorințelor dinastiei. Aceasta totuși și-a realizat dorințele, adesea ducînd lupte crîncene și nu odată ajutate de naționalități!

Se vor încumeta oare guvernauții de azi să se împotrivească dorinței M. Sale și cînd această dorință are în vedere numai și numai binele tuturor popoarelor? Închide-se-vor iară în cerc îngust și după cum odinioară Statele (cele două camere de nobili) se provocau la drepturi istorice de clasă, vor veni acum, în veacul XX, să invoace *interesul național* pentru a lipsi de drepturi *naționalitățile*?

Viitorul cel mai apropiat ne va da răspunsul.

Un lucru să se știe: pentru aceleași greșeli, aceleași remedii!

Arad, 15 Iunie 1906.

Ioan Russu Șirlanu

1) Op. citat, pag. 72.